

TEN GELEIDE

Uitgelachen^{*}

Sigrid van Wingerden

Het Trimbos Instituut brengt jaarlijks in kaart hoe het met het middelengebruik in Nederland is gesteld.¹ De omvang van het rapport verradt al dat het gebruik niet gering is: in meer dan 500 pagina's wordt beschreven welke soorten drugs gebruikt worden, hoeveel mensen ervan gebruiken en wat de kenmerken van de gebruikers zijn, wat het middel kost en wat de gevolgen zijn voor de gezondheid van de gebruiker en voor de criminaliteit. Uit het rapport blijkt bijvoorbeeld dat bijna 3 miljoen (22%) volwassenen ooit cannabis hebben gebruikt, en dat 140.000 volwassenen (bijna) dagelijks jointjes opsteken. Ruim 5% van de volwassenen heeft ooit cocaïne gebruikt, maar voor bezoekers van clubs, raves en festivals is dit percentage tien keer zo hoog. Naar schatting zijn er 6700 crackverslaafden en een onbekend aantal snuifverslaafden. Verder blijkt uit het rapport dat meer dan een miljoen volwassenen (8%) wel eens xtc hebben gebruikt, maar ook hier is dat percentage onder bezoekers van clubs, raves en festivals tien keer zo hoog.

Het rapport signaleert ook ontwikkelen in het middelengebruik. Een van de middelen waarvan het gebruik de afgelopen jaren sterk is gestegen, is lachgas. Lachgas is een middel dat in ziekenhuizen of bij tandartsen als narcosemiddel wordt gebruikt. Eén op de twintig volwassenen heeft lachgas wel eens 'recreatief' gebruikt; dat zijn 650.000 volwassenen. Maar onder jongeren is het gas ook populair: bijna 8% van de scholieren van 12 tot 16 jaar heeft een ballonnetje gebruikt. Van de bezoekers van clubs, raves en festivals heeft ruim 70% ervaring met lachgas.

Lachgas wordt meestal in een ballonnetje gespoten. De gebruiker kan via de ballon het gas in- en uitademen. Er ontstaat dan een kortdurend roeseffect dat lijkt op het effect van alcohol, maar na een minuut of vijf is uitgewerkt. Door het inademen van het lachgas kunnen gebruikers te weinig zuurstof binnenkrijgen en daardoor hoofdpijn krijgen of ze kunnen misselijk of duizelig worden, of verward of bewusteloos raken,² maar bij 'doorsnee recreatief gebruik' (vijf tot tien ballonnen lachgas per keer en maximaal één keer per maand) verwacht het Rijksinsti-

* Mr. dr. Sigrid van Wingerden is als universitair docent Criminologie verbonden aan het Instituut voor Strafrecht & Criminologie van de Universiteit Leiden. Zij is tevens voorzitter van de redactie van PROCES.

1 *Nationale Drug Monitor. Jaarbericht 2018*, Trimbos Instituut/WODC 2019, te downloaden via www.trimbos.nl/?act=winkeldl.download&prod=1085.

2 T. Nabben, P. van der Pol & D.J. Korf, *Roes met een luchtje. Gebruik, gebruikers en markt van lachgas*, Amsterdam: Rozenberg Publishers 2017.

Sigrid van Wingerden

tuut voor Volksgezondheid en Milieu geen nadelige gezondheidseffecten.³ Sommige gebruikers nemen echter meer en vaker lachgas.⁴ Bij meer dan tien ballonnen en regelmatig gebruik van lachgas kan een tekort aan vitamine B12 optreden, met als gevolg bloedarmoede en neurologische stoornissen. Enkele jongeren liepen door overmatig gebruik een dwarslaesie op.⁵ In het buitenland zijn 29 sterfgevallen bekend als direct gevolg van overmatig lachgasgebruik.⁶ Het is ook gevaarlijk om lachgas in te nemen in combinatie met veel alcohol. Door het verdovende effect van alcohol is er geen goede ademprikkel, waardoor te weinig zuurstof binnenkomt, met mogelijk een hartaanval tot gevolg.⁷

Toch zien veel jongeren lachgas niet als drugs. Minderjarigen mogen geen alcohol kopen, maar lachgas kan makkelijk worden aangeschaft omdat het sinds 2016 onder de Warenwet valt. Lachgas kan ook gewoon in de winkel gekocht worden, bijvoorbeeld als patronen van een slagroomspuitbus. Of het kan tijdens een stapavondje gewoon op straat worden gekocht, zoals op het Leidseplein in Amsterdam, waar voor de feestelijke bakfietsen met ballonnen lange rijen stonden.

Lachgas is dus legaal, heeft een vrolijk imago, is makkelijk verkrijgbaar en het wordt door jongeren niet echt als drugs gezien.⁸ Dat jongeren het niet als drugs zien, is een probleem. TeamAlert heeft in samenwerking met de NOS een onderzoek verricht naar het gebruik van lachgas onder jongeren in de auto.⁹ De steekproef is weliswaar niet representatief – respondenten zijn geworven met de tekst: ‘Dol op een ballonnetje? En gebruik jij wel eens lachgas in de auto? Vul dan deze vragenlijst (2 min.) in en maak kans op een cadeaubon t.w.v. €25,-’, maar toch biedt het onderzoek inzicht in het gebruik van lachgas onder jonge automobilisten. Uit het onderzoek blijkt dat 81% van de 1274 respondenten wel eens lachgas gebruikt. Van de ruim 1000 jongeren die wel eens lachgas gebruiken, gaven er 429 (58%) aan dat wel eens in de auto te gebruiken. Deze respondenten vermeldden dan 1 tot 50 ballonnen te gebruiken, met een gemiddelde van 14 en een mediaan van 8. Ruim een derde van de jongeren geeft aan lachgas in de auto te gebruiken omdat dat de plek is waar ze met vrienden afspreken, maar 17% gebruikt het in de auto in zijn eentje. Verder blijkt 90% van de respondenten die lachgas in de auto gebruiken dat te doen als passagier en 45% als bestuurder, van wie meer dan

3 RIVM, *Beoordeling gezondheidsrisico's lachgas (N2O)*, te downloaden via www.nvwa.nl/binaries/nvwa/documenten/consument/consumentenartikelen/non-food/overige-non-food/rapport-rivm-%E2%80%93-beoordeling-gezondheidsrisico's-lachgas-n2o/gezondheidsrisicos-lachgas-n20-risicobeoordeling-rivm.pdf.

4 Idem.

5 www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/neurologen-waarschuwen-na-dubbele-ziekenhuisopname-twente-lachgas-kan-blijvende-verlamming-veroorzaken~b2db93a1/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2F.

6 A. Garakani e.a., ‘Psychosis and low cyanocobalamin in a patient abusing nitrous oxide and cannabis’, *Psychosomatics* 2015/6, p. 715-719.

7 www.novadic-kentron.nl/lachgas-leidt-steeds-vaker-tot-gezondheidsproblemen/.

8 Nabben, Van der Pol & Korf 2017.

9 H. Hamans & E. Timmermans, *Uitkomsten enquête lachgas in het verkeer*, Stichting TeamAlert 2019, te downloaden via <https://teamalert.nl/media/25876/lachgas-rapport-def-def-def.pdf>.

de helft ook lachgas gebruikt *tijdens* het rijden. Bijna de helft denkt dat lachgas de rijstijl niet beïnvloedt.¹⁰

Dat dat een misvatting is, moge blijken uit nieuwsberichten zoals ‘Man gebruikt lachgas achter het stuur en veroorzaakt aanrijding op de West-Kruiskade’¹¹ en ‘Weer ongeluk met lachgas: auto knalt op reclamezuil’¹² over gevaarlijke verkeerssituaties of ongelukken waarbij lachgas in het spel is.¹³ Bestuurders letten niet op omdat zij een ballon aan het vullen zijn of aan de mond zetten, worden duizelig door zuurstofgebrek, of hebben een lager reactievermogen.¹⁴ Tot uren na gebruik kan lachgas immers de rijvaardigheid beïnvloeden.

Het aantal incidenten met lachgas in het verkeer stijgt exponentieel: in 2017 waren er bij de politie 130 gevallen bekend, in 2018 380 en in 2019 tot juli al bijna 960.¹⁵ Het kabinet heeft al aangekondigd een campagne te starten om jongeren bewuster te maken van de gevaren van het gebruik van lachgas in het verkeer.¹⁶ Hopelijk zal dat het aantal autofeestjes met lachgas terugdringen, want het is hoog tijd dat mensen beseffen dat drugs niet in het verkeer thuishoren. Bestuurders die lachgas hebben gebruikt, zijn een gevaar voor zichzelf en voor anderen. Of moet er eerst een ongeluk gebeuren voordat de gebruikende bestuurder is uitgelachen?

Dit nummer van PROCES vangt aan met een bijdrage van Mieke van Tankeren. Zij beschrijft hoe theater een middel kan zijn om de politiepraktijk te verbeteren. De theatervoorstelling *Rauw* reflecteert de dagelijkse politiepraktijk en is bedoeld als inspiratiebron om in de politieorganisatie kwesties als discriminatie, racisme, (seksuele) intimidatie en ander grensoverschrijdend gedrag bespreekbaar te maken.

De tweede bijdrage, over effecten van herstelrecht, is van Marieke Kluin en Selma Albayrak. Zij verrichtten een systematische literatuurreview om te onderzoeken in hoeverre *restorative justice* bijdraagt aan normconform gedrag door personen en bedrijven.

Daarna volgt de vaste rubriek PROCESperikel, deze keer van de hand van Yentl Keijser. Zij doet verslag van haar meeloopdag op de kwekerij Osdorp, een dagbestedingsproject voor mensen die geen reguliere baan aankunnen en soms wat extra begeleiding nodig hebben.

Vervolgens beschrijven Widya de Bakker, Andrea Donker, Barbara Keuning en Anneke Menger bevindingen uit hun onderzoek naar de werkalliantie tussen reclasseringswerkers en hun cliënten. Een goede samenwerking is belangrijk,

10 Hamans & Timmermans 2019.

11 www.ad.nl/rotterdam/man-gebruikt-lachgas-achter-het-stuur-en-veroorzaakt-aanrijding-op-de-west-kruiskade-a051ed42/.

12 www.telegraaf.nl/nieuws/676518464/weer-ongeluk-met-lachgas-auto-knalt-op-reclamezuil.

13 www.rijnschoolpro.nl/rijnschool/2019/05/03/lachgas-onschuldig-niet-in-het-verkeer/.

14 *Risicobeoordeling lachgas, Coördinatiepunt Assessment en Monitoring nieuwe drugs*, RIVM 2019, te downloaden via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-916075.pdf>.

15 <https://nos.nl/artikel/2297180-toename-lachgas-incidenten-in-verkeer-ballonnetje-moet-kunnen-zegt-bestuurder.html>; www.politie.nl/nieuws/2019/augustus/9/00-steeds-meer-incidenten-met-lachgas-in-het-verkeer.html.

16 www.rijnschoolpro.nl/verkeerskunde/2019/10/07/campagne-tegen-lachgas-in-verkeer.

Sigrid van Wingerden

omdat de kans op een voortijdige uitval bij het toezicht dan kleiner is. In dit artikel wordt onderzocht of toezichthouders en cliënten meerwaarde ervaren van het samen gestructureerd kunnen reflecteren op de onderlinge samenwerking aan de hand van de alliantie-monitor.

Dan volgt de vijfde bijdrage, waarin Janine Janssen en Elisa van Ee aan de hand van een zaak waarin sprake is van eengerelateerd geweld een aantal hardnekkige misverstanden over trauma's de wereld uit helpen: niet alle trauma's vallen onder PTSS, PTSS kan niet alle problemen verklaren, en EMDR is geen panacee tegen PTSS.

Dit nummer eindigt met het PS van een redacteur, deze keer van de hand van Joke Harte. Zij schrijft over het eeuwige rumoer rond de forensische psychiatrie en hoe dit de werknemers in deze sector verder onder druk zet.